

MAZÁR, AVAGY AZ ANIMISTA TERMÉSZETKULTUSZ
A KIRGIZ NÉPI ISZLÁMBAN

Bevezetés

1994 óta foglalkozom népi vallásossággal a falusi kirgiz és kazak közösségek körében. A szovjetrendszer bukása után a falvakban újra feléledtek, tovább alakultak azok a népi hagyományok, melyek a kommunista elnyomás idején szinte teljesen eltűntek, vagy csak a háttérben, titokban voltak jelen. Több szellemhívó, gyógyító szertartáson vettem részt, melyet különféle szellem-közvetítők (egyfajta sámánok) irányítottak¹ (SOMFAI KARA et alii 2004, 2005, 2006a, 2007). Ezek a szertartások keltették fel bennem az érdeklődést a kazak és kirgiz emberek népi vallásossága iránt, mely a közép-ázsiai népi iszlámnak és a sámánizmusnak egy sajátos keveréke.

Mi az *arwax*?

A kutatás során fontos felismerés volt, hogy a kazak és kirgiz csoportok közt a népi iszlámban a legfontosabb szerepet azoknak a szent embereknek, ősöknek a szellemei² (kazak *arwak*, kirgiz *arbak*, DIVAEV, 1899, 308.; BAYALIEVA, 1972, 58.) játszották, akik képesek voltak közbenjárni Allahnál.

¹ Ezekkel a sámánokkal való találkozásaimról a Shaman folyóirat 12–15 számaiban közöltem cikkeket (2004–2007) közösen Hoppál Mihállyal, Kunkovác Lászlóval, Torma Józseffel és Sipos Jánossal.

² Az *arwax* „ősök szelleme” (kazak *arwak*, kirgiz *arbak*, arab *arwāh* ارواح). A muzulmán török nyelvekben az elhunyt ősök lelkét jelenti. Az arab *rūh* lélek szó többes számú alakjából jött létre. A kazak és kirgiz nomádok közt az iszlám felvétele után is elevenen élt az őskultusz. A nomádok hét őśükhöz fohászkodtak (kazak *jeti pir* vagy *ata*), a sámánok különféle muszlim szentek (kazak *šeyit*, *äwliye*) szellemeit (kazak *arwak*) idézték meg szertartásaikon. Ezek voltak a segítőszellemek, akik a sámánt beavatták és segítették a gyógyításban. A kirgizek a szent helyekre azt mondják *arbagi tirüü* „eleven a szelleme” (saját gyűjtés, 1999, Suusamır, Kirgizsztán). Hitvilágukban eposzi hősük *Manas* és maga az eposz is „eleven szellemmel” bír. A lélekképzetek terén az iszlám nagy hatást gyakorolt, mert e hit szerint csak egy lelke van az embernek (arab *rūh*, per. *jān*). A muszlim törökök a perzsa eredetű *jān* szót használják, mint lélegzet-lelket (ötörök *tyñ*). A kirgiz *rux*, kazak *ruwx* az arab *rūh* egyik ejtési formája, azt a lelket jelöli, amely a halál után tovább él (saját gyűjtés, 1994, Symkent, Kazaksztán), ebből alakulhat ki a kazak *arwak*, kirgiz *arbak*. Az arab *rūh* egy másik ejtési alakja. a kazak *ürey*, kirgiz *üröy*, olyan „szabad” lelket takar (ötörök *kut*, mongol *sünesün/sür*), mely ijedtség esetén elhagyhatja a testet, és csak a sámán tudja visszaszerezni (Saját gyűjtés, 1996, Bayan-Ölgii, Mongólia, SOMFAI KARA, 2006, 118.). A muszlim nomádok közt ismert a kazak *čybyn-jan*, kirgiz *čymyn-jan* „légy-lélek”, mely az ember szellemi képességével áll kapcsolatban (tehetség, életkedv, pl. kirgiz *čymynduu* „tehetséges”, *čybyn-jan tüngil-* „elkedvetlenedik”).

Ezek a szellemek visszatérnek a közösséghez, és annak életét befolyásolják. A korábbi animista gazdaszellemek szerepét itt ezek az *arwax* szellemek váltották föl, akik között gyakran muszlim szentek (kazak *äwliye*) és mártírok (kazak *šeyit*) találhatók. Így legitimizálják a szellemek és a muszlim közösség szoros kapcsolatát, és gyakran a nemzetségek őseinek szellemei (kazak *pir*) is összerosódnak a muszlim szentekkel (pl. a kazak adaj törzs *Beket-ata* szentje). A közép-ázsiai nép iszlámban, a letelepült népek körében (tádzsik, özbek, ujugur) is fontos helyet kaptak a muszlim szentek (szúfi bölcsek, mártírok stb.) sírjai, melyek kultikus helyek, zarándokhelyek (kirgiz *ziyarat*) lettek.

Az *arwax* az arab eredetű *ruḥ* (szellem) szó többes száma. Elviekben minden ember lelke (*jan*) *arwax* lesz, amikor a túlvilágra (kazak *o düniye*) távozik. De csak a különleges képességű emberek (szentek, hősök, nemzetségfők) szellemeit térnek vissza az élők világába (*bu düniye*, saját gyűjtés, Kara-kol, 1999).

Hasonló jelenség a szibériai sámánizmusban is van, ahol a különleges képességű emberek, ősök lelkéből segítőszellemek³ (altaji *tös*, tuva *dös* vagy tuva *jayaan*, ПОТАПОВ, 1991, 67–70., 147.; VERBICKIJ, 1893, 186., 370.) lesznek.

A nomádoknál az *arwax* a következő szerepeket töltheti be:

- 1) Áldozatoknál hozzájuk fohászkodnak áldásért, közbenjárásért Allahhoz.
- 2) A sámán megidézi őket a gyógyító és más tisztító szertartások során.
- 3) Ők azok, akik a sámánt gyerekkorában kiválasztják, és beavatják a szellemvilágba.
- 4) A nemzetségi ősök szellemei védik a nemzetséget a bajban. Ezért csatákban is az ő nevüket kiáltják.
- 5) Az ősök szelleme tehetséget, képességet (kazak *darin*) is tud átadni valakinek (kazak *arwak dari*-).

Mindezeket figyelembe véve, beláthatjuk, hogy az *arwax*-ok a kazak és kirgiz nép iszlám központi alakjai, így ezt a népi vallást akár *arwakhizmus*nak is lehetne nevezni.

A közép-ázsiai népi iszlám, szúfizmus számos elemét vették át a nomádok, mert sok hasonlóságot mutatott a saját népi hitvilágukkal (pl. *zikr* „révülés”, *ghâib*, *xizr*, *arwax*, etc. „segítőszellem”). Egy fontos szellemcsoport, a helyszellemek fogalma azonban hiányzott a vidéken, mert a szent embereknek legfeljebb a sírjainál (*beyit*, *mazar*) fohászkodtak.

³ A *tös* ős- vagy eredet-szellemek egyes nemzetségekhez tartoztak, és azok képességeit örökölték. Hasonlóak a burját-mongolok *udxa-uzuur* szellemei (MANŽIGEEV, 1978, 75.). A tuva *jayaan* (saját gyűjtés, 1999. Xöwsgöl, Mongólia, SOMFAI KARA, 1998, 19.), bur. *zayaan* (MANŽIGEEV, 1978, 52.) olyan segítőszellem, mely egy különleges képességű ember lelkéből (tuva *siinezin*, bur. *hüneh*) jött létre.

Az egykori természetkultusz is az ősök szellemei (arab *arwax*) révén él tovább a kirgizek között. Gyakori az a jelenség, hogy egy forrás, hágó, magányosan álló fa, tavacska stb., mely a dél-szibériai és mongol népek között gazdaszellemmel (tör. *ege*, tuva *ee*, mong. *ejen* „gazda”, POTAPOV, 1991, 25., 282.) rendelkezik⁴, a muzulmánok körében is szent helylé válik. Itt azonban a vallási kötöttségek miatt nem szabad pusztán természeti jelenségeknél fohászcodni. Ezt az ellentétet úgy oldják föl, hogy a muszlim szentek, ősök szellemei megszállják ezeket a szent helyeket, a gazdáikká válnak (kirgiz *ee*, kazak *iye*). Így jöttek létre a szellemek sírhelyei, a mazárok⁵ (kazak *mazar*; BAYALIEVA, 1972, 143.; SNESYAROV, 1969, 35.), melyek már összeegyeztethetők a közép-ázsiai muszlimok hagyományaival, ahol nagy kultusza van a szentek sírhelyeinek, és sokan zarándokolnak (kazak *zıyarat*) el ezekre a helyekre, hogy a szentek szellemének közbenjárását kérjék Allahhoz. A sámánok is megidézik a mazárok szellemeit szertartásaik során (1–5. kép).

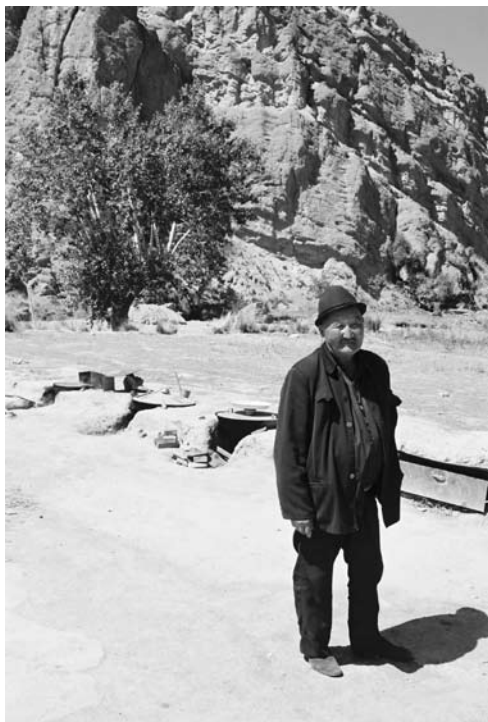
A mazárok egy klasszikus példáját 2004-ben sikerült lejegyeznem a Kínához tartozó Kizil-Szú kirgiz autonóm területen. Itt Jay-Ata völgyét látogattuk meg, ahol hét mazár található. A mazárok közt van fa, tavacska, forrás, kő, vagyis csupa olyan természeti jelenség, mely a szibériai sámánizmusban is gyakran rendelkezik gazdaszellemmel. A szellemeknek áldozatokat mutatnak be (véres állatáldozatot vagy szalagáldozatot), fohászcodnak hozzájuk, hogy betegségeik elmúljanak, megvédjék őket a bajtól. Meddő asszonyok is gyakran járnak bizonyos mazárokhöz, melyek a termékenységet segítik.

⁴ A gazdaszellemek (tör. *ege*) szerepe visszaszorult, helyettük a muszlim szent emberek (kazak *şeyit/äwliye*) lelke (kazak *arwak*) által birtokolt sírok vagy helyek váltak szakrálissá. A kirgizek a hegyeket őrző szellemekről beszélnek (kirgiz *kayıp-eren*), és ezekhez fohászcodnak. A muzulmán török sámánok segítőszellemei (kirgiz *koldooçu*) főleg az ősök szellemei (kazak *arwak*), akiknek nagy kultusza van a vidéken. A kazakok szerint egy őszelleme (*arwak*) beleszállhat a nemzetség egyik tagjába (*dari-*, *darın*). A sámánok a szertartásokon az ősök szellemeit (kazak *arwak*) idézik meg, és hozzájuk imádkoznak (*tabın-*, *siyın-*).

⁵ *Mazar* „sírhely” vagy „helyszellem” (kazak kirgiz *mazar*, özb. *māzār*, arab *mazār* مزار). Az arab eredetű szó „temetőt, sírt” jelentett. A kirgizek azonban olyan sírhelyeket neveznek *mazar*-nak, ahol nem egy ember van eltemetve, hanem csak annak szelleme (kirgiz *arbak*) szállta meg azt (kirgiz *eele-*). Ezek a jeles helyek (források, szent fák, szent völgyek, stb.) így *mazar*-okká változnak. Általában a *mazar* szelleme valamilyen muzulmán szent (kirgiz *oluya*) vagy mártír (kirgiz *şeyit*) szokott lenni. Így válnak a sámánista népek természetkultuszának szent helyei iszlám zarándokhellyé, mellyel a nomádok legitimizálják azt, hogy fáknál, forrásoknál, köveknél fohászcodnak. A *mazar* szellemének áldozatot áldoznak, mely segít nekik bizonyos betegségek távoltartásában. A sámánok a *mazar*-ok szellemeit idézik szertartásaik során (54. kép, 2004, Kizil-suu, Xinjiang), úgy hogy gyertyákat gyújtanak. A beavatottak (kirgiz *közü-acık*) a gyertya fényénél meglátják a *mazar* szellemét, és ilyenkor közbenjárását kérik valamilyen gondjuk megoldásában (48. kép: 1999, Suu-samy, Kirgizisztán). A *mazar*-okat gyakran kis fák ültetésével jelölik meg, melyre szalagáldozatokat (kirgiz *malaam* vagy *cüpörök*), kötnek, de vadkecske szarvakkal megjelölt *mazar* is van Dél-Kirgizisztánban.

1. kép Szent fa a kopár Jay-ata völgyében, melyet egy muszlim szent szelleme szállt meg. (Kyzyl-Suu, Xinjiang, Kína, 2004)

2. kép Jay-ata mazár völgyének őre, aki a zarándokok látogatását és áldozatbemutatóját felügyeli. (Kyzyl-Suu, Xinjiang, Kína, 2004)

3. kép Egy sziklából fakadó forrás könnyen szent helyé válik, melynek vizében megmosakodnak, és amelynek gyógyerőt tulajdonítanak. (Kyzyl-Suu, Xinjiang, Kína, 2004)

4. kép A bugu törzs legendás ősanyja Bugu-ene (Szarvasanya) mazárja egy forrás mellett a Manjly-Ata völgyében, Iszik-köl, Kirgizsztán, 2006.

5. kép Jay-ata völgyének hét mazárja van. A völgy bejáratánál, az egyik mazárnál szalagáldozatok láthatók, melyeket kívánságuk teljesüléséért kötnek a zarándokok. (Kyzyl-Suu, Xinjiang, Kína, 2004)

Islám legitimizáció

A szent helyek kialakulásával kapcsolatban a muzulmán legitimizációs történetek is gyakorta megjelennek. Például egy kirgiz mazár völgy (Jay-Ata, Xinjiang, Kína, SOMFAI KARA–HOPPÁL, 2007, 47–62.). szakralitását az az igazolja, hogy ott tért meg iszlám hitre egykoron az első muszlim török uralkodó, Szatuk bugra-kán (SHAW, 1875, app. 3–5.). Máshol egy híres muszlim szent sírhelye körül jönnek létre mazárok (pl. a kazaksztáni Türkisztánban Ahmed Jaszavi, Äwliye-ata/Taraz zarándokhelyén Arslan-bāb/baba)¹. Ezeknek a mazároknak gazdaszellemeit aztán a sámánok és más szellem-közvetítők gyakran megidézik szertartásaikon, vagy éppen a szertartást tartják ezeknek a mazároknak a közelében. Egyébként az iszlám legitimáció és az animista, totemisztikus elképzelések keveredése előfordul a nomádok folklórirodalmában is, pl. Edige bátor, a Nogáj Horda alapítója, egy muszlim szent, Baba Tükli-szacslí aziz² (DEWEESE, 1994) és egy hatyúlány frigyből születik (vö. burját *Xoriodoi mergen*, BALDAEV, 1970).³

A mazár a posztszovjet kirgiz társadalomban

A szovjet elnyomás megszűnésével egyre-másra elevenítették fel a népi iszlám szokásait, és az *arwax*-okkal kapcsolatos hiedelmeket. A kirgiz emberek úgy tartják, hogy a nyitott szeműek (*közü-acik*, saját gyűjtés 2002, Kara-Kol, Kirgizisztán), vagyis akiket a szellemek beavattak, képesek meglátni az *arwax*-okat. Az *arwax*-okat legtöbbször csütörtök éjjel, vagyis a muszlim szent nap (arab *jum'a*) előestéjén idézik meg. A szellemek megidézésének fontos eszköze a gyertya (arab *šam'*), melynek fényére az *arwax*-ok megjelennek.

A kirgizisztáni Szúszamir falu fiatal szellemközvetítői éjszakánként gyertyákat gyújtottak, és a falu határát bejárták, hogy megtalálják a szellemek lakóhelyét. Azt a helyet, ahol egy szellem megjelent, szentnek nyilvánították. Kis nyárfát ültettek, és kerítéssel körbekerítették, így próbálva visszaszerezni azt szakrális teret, melyet a szovjet korszakban elvesztek (6–7. kép).

Míg a Kínában élő kirgiz törzsek körében a mazár-kultuszban fel lehet fedezni a folyamatosságot, a szovjet megszállás alatti kirgiz közösségek az

¹ Arslan-Bāb/Baba egy legendás szúfi szent volt Szajráam városában. Állítólag az ő tanítványa volt a híres szúfi tudós és költő Ahmad Yasawi (lásd NURSALIEV, 1999; MÉLIKOFF, 1987).

² Baba Tükli-sačly aziz vagy Baba Tükles egy szörös testű szúfi szent volt, aki a legenda szerint az Iszlám hitet a nomád nogájok közé elhozta. Írásos forrás is maradt fenn róla Ötemis hádzsi lejegyzésében, ahol a Dzsocsi ulusz kánja, Özbek tér meg az Iszlámra a szent bízgatására.

³ A nyugati burjátok legendája szerint Xoriodoi egy égi hatyúlányt (bur. *xung šubuun*) vett el feleségül. A tőle született lányok sámánok voltak, és később segítőszellemek lettek belőlük (bur. *zayaan šubuun*, lásd SOMFAI KARA, 2006b, 552.).

6. kép Kisérőnk a mazárhoz közeli szent forrást tisztítja. (Suusamyr, Kirgizsztán, 1999)

7. kép A sziklánál, ahol a mazár gazdái (kir. *ee*) megjelentek, kis fát ültettek, és körbekerítették. (Suusamyr, Kirgizsztán, 1999)

utóbbi 15 évben kezdik feleleveníteni a mazárok tiszteletét. Egyre-másra terjed a híre azoknak a szent völgyeknek, helyeknek, ahol a szellemek a mazárokba költöznek. Ezek a mazárok aztán fontos zarándokhellyé válnak a népi vallásosságban. Egy ilyen hely Manjlyl-ata völgye az Iszik-Köl partján. Itt számos mazár is található. A mazárok népszerűségét látva a hivatalos Iszlám egyház is mecseteket építtet a mazárok mellé, és próbálja a vallási tevékenységet a helyi molla segítségével az Iszlám keretein belül tartani. Ugyanakkor a völgy mazárjainal megjelennek a különféle népi gyógyítók, sámánok (férfi sámán kirgiz *bakši*, női sámán kirgiz *bübü*), akik a mazár szellemeinek megidézésével gyógyítják az embereket. Ottjártamkor épp egy *bübü* végeztetett fohászkodó szertartást tanítványaival egy mazárnál, melyet Bugu-ene (Szarvas-anya) mazárjának neveztek, aki az Iszik-köl déli partján élő Bugu törzs mitikus őse. A völgy fő védőszentje Manjlyl-ata amúgy egy vértanúságot szenvedett hős, akit állítólag a kalmak (pogány ojrát-mongol) hódítók öltek meg ezen a helyen (8–10. kép).

8. kép Manjlyl-ata mazárjának völgye. A völgy bejáratánál a nemrég épült mecset minaretje (Iszik-köl, Kirgizsztán, 2006)

9. kép Régi sírok Manjly-ata mazárjának közelében, melyek azoknak a szent embereknek a sírjai, akik szellemei a mazár völgyét lakják. (Iszik-köl, Kirgizsztán, 2006.)

10. kép A sámánasszony két tanítványa a Bugu-ene (Szarvas anya) mazárjánál fohászkodik

Egy másik sámán a völgyben éjszaka végzett szellemhívó szertartást. Sámánbotját leszúrta egy a mazárok közti helyen. Mikor éjszaka összegyűlt tanítványaival, szellemhívó gyertyákat gyújtottak, kezébe vette a botot, rázta, énekelt, így hívta meg a mazárban lakozó *arwax* szellemeket a démonűző szertartásra (Saját gyűjtés, Asylbaş, Čüy, Kirgizsztán, 2006).

Kialakulóban van a „mazár-turizmus”. A sok tóhoz látogató ember útba ejti a völgyet, ahol végig járja a mazárokat, fohászkodik, iszik a források vizéből. Őket persze a népi gyógyítók és a mecsetben dolgozó mollák is próbálják bevonni vallásos tevékenységeikbe, miközben békésen rivalizálnak egymással. Az egykori nemzetségi, ágazati szent helyek mindenki számára elérhetőkké váltak.

A mazárok szerepét a következő pontokban foglalhatjuk össze:

- 1) Áldozat bemutató hely: véres állatáldozat vagy szalagáldozat.
- 2) Zarándokhely, mely elősegíti a gyógyulást vagy a kívánságok teljesülését.
- 3) Sámánszertartások, szellemidézések helyszíne. Máskor a sámán egy teljesen másik helyről hívja meg a mazár szellemeit.
- 4) Modern időkben fontos pihenőhelyek, ahol az iszlám és a népi iszlám képviselői fejtenek ki agitációt.

Összefoglalás

Röviden elmondható, hogy manapság a kirgiz népi iszlámban a mazárok kerültek központi helyre, és az *arwax*-ok (különféle szellemek) tiszteletének és megidézésének szempontjából is fontos szerepet töltenek be. Az egykori animista természetkultusz és az ősök szellemének kultusza keveredik ezekben a jelenségekben a közép-ázsiai nép iszlám és szúfizmus egyes elemeivel. A Kína területén élő kirgizek közt folyamatosan élő hagyomány a volt a mazár kutusz. A szovjet-orosz megszállás alá került kirgizek közt háttérbe szorult, de az elmúlt 15 év során újra éledt, és sok új elemmel bővült. A mazárok funkciói és szerepe a társadalomban is változásban van, de igen népszerű. Ezért aztán a hivatalos iszlám szervezetek sem utasítják el, hanem próbálják bevonni vallásos tevékenységükbe, miközben a népi gyógyítóknak is számos szertartása kapcsolódik a mazárokhoz vagy azok szellemeihez.

IRODALOM

- ABRAMZON, Saul Matvejevič
1971 *Kirgizi i ikh etnogenetičeskije i istoriko-kul'turnyje svjazi*, S. Petersburg (Leningrad), (Biškeek, 1990).
- BALDAEV, Sergej Petrovič
1970 *Rodoslovnye predanija i legendy burjat I./bulagaty i ekhurity*, Ulaan-Üde.
- BASILOV, Vladimer Nikolaevič
1992 *Šamanstvo u narodov Srednei Azii i Kazakhstana*, Moskva, Nauka.
- BAYALIEVA, Toktobübü
1972 *Doislamskije verovanija i ikh perežitki u kirgizov*, Biškeek (Frunze).
- DEWEESE, Devin
1994 *Islamization and Native Religion in the Golden Horde, Baba Tükles and the Conversion to Islam in Historical and Epic Tradition*. University Park.
- DIVAEV, Abubakir
1899 Iz oblasti kirgizskikh verovanii, Baksı kak lekar' i koldun (Etnografičeskij očerk). *Izvestija Obščestva arkheologii, istorii i etnografii pri imperatorskom Kazanskom universitete*, XV/3. Kazan', 307–341.
- MANŽIGEEV, Ivan
1978 *Burjatskije šamanskije i došamansističeskije terminy*. Moskva, Nauka.
- MÉLIKOFF, Irène
1987 Ahmad Yesevi and Turkic popular Islam. In: Vandamme, M.–Boeschotten, H. (eds.): *Utrecht Papers on Central Asia, Proceedings of the Frist Euroean Seminar on Central Asian Studies held at Utrecht, 16–18 December 1985. Utrecht Turkological Series No. 2.*, 83–94. Utrecht.
- POTAPOV, Leonid Pavlovič
1991 *Altajskij šamanizm*. S. Peterburg (Leningard), Nauka.
- SNESARYOV, Gleb Pavlovich
1969 *Relikty domusul'maskikh verovanij i obrjadov u uzbekov Khorezma*. Moskva.
- SOMFAI KARA, Dávid
1998 A xöwsgöl-i tibák. In: BIRTALAN Ágnes (szerk.): *Őseink nyomán Belső-Ázsiában II. Hitvilág és nyelvészet*, 17–21. Budapest, Tankönyvkiadó.
2004 On a Rare Kyrgyz Ritual. *Shaman*, 12., 1–2., 161–166.
2005 The Last Kazakh Baksı to Play the *Kobız*. *Shaman*, 13., 1–2., 181–187.
2006a Batırgan, A Kazakh Shaman from the Altay Mountains (Mongolia). *Shaman*, 14., 1–2., 118–125.
2006b Bulagat-burját „sámán” szövegek Saraksinova és Diószegi gyűj-

tésében. In: Vargyas Gábor (szerk.): *Ethno-lore. Az MTA Néprajzi Kutatóintézetének Évkönyve XXIII.* 545–559. Budapest, Akadémiai Kiadó.

SOMFAI KARA Dávid–HOPPÁL Mihály

2007 The Sacred Valley of Jay-Ata and a Kirghiz Shaman from Xinjiang, China. *Shaman*, 15., 1–2., 47–62.

VERBICKIJ, V. I.

1893 *Altajskije inorodcy*, Moskva. (Reprint: Gorno-Altajsk, 1993.)

DÁVID KARA SOMFAI

MAZAR – AN ANIMISTIC CULT OF NATURE IN THE KYRGYZ POPULAR ISLAM

The *mazar* is a very important phenomenon in Kyrgyz native religion. It did not get enough attention among scholars in the past and it was quite prohibited under the Soviet Regime. In the Post-Soviet Era the cult of *mazar* started to flourish again. The author conducted fieldwork in three different years (1999, 2004, 2006) at three different locations about the phenomenon of *mazar* and its various aspects. The *mazar* sites became important holy places in Kyrgyz popular Islam (native religion). By worshipping at the symbolic tombs of the spirits of Muslim saints (*arwax*) some elements of ancient pre-islamic religions have survived: phenomena like spirit owners and ‘cult of ancestors’ are mixed with the respect of holy Muslim tombs in Central Asia. The syncretic religion of Kyrgyz Popular Islam cannot be understood without examining and defining the concepts of *arwax* and *mazar*.